

M. A. Castrénin seura

Jäsentiedote 2 / 2016

Kesälukemista	2
Mitä kuuluu Brangurtiin	3
Ajankohtaista	7
Yhteystiedot	8

M. A. Castrénin seuran vuosikokous

pidettiin 21.4.2016 Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa. Seuran hallituksesta jäivät pois projektipäällikkö **Jussi-Pekka Hakkarainen** ja kirjailija **Jouni Tossavainen**. Uusiksi jäseniksi valittiin kirjailija **Riina Katajavuori** ja arkeologi **Mika Lavento** (Helsingin yliopisto).

Vuosikokouksessa päätettiin, että jäsenmaksut pysyvät ennallaan: varsinaiset vuosijäsenet 20 €, opiskelijajäsenet 10 €, ainaisjäsenet 200 €, yhteisöjäsenet 100 €, ainaisyhteisöjäsenet 1000 €.

Vuosikokouksen jälkeen MuT, kanneltaja **Timo Väänänen** kertoi sanoin ja kuvin tutkimushankkeestaan *Kanteleen kielin*.

Vuosikokouksen jälkeen hallitus valitsi keskuudestaan puheenjohtajaksi toiminnanjohtaja **Anne Helttusen** (Äidinkielen opettajain liitto) ja varapuheenjohtajaksi tohtorikoulutettava **Elina Aholan** (Turun yliopisto).

Poimintoja M. A. Castrénin seuran ja sukukansojen syksystä

Perinteiseen tapaan osallistumme **Etnoklubin** järjestämiseen 7.10. (alustava päivämäärä) Olutravintola Villissä Wäinössä yhdessä pääjärjestäjän Tuglas-seuran ja Suomi-Unkari Seuran kanssa. Luvassa on virolaista, unkarilaista ja suomalais-ugrilaista monitaiteellista ohjelmaa.

Seura osallistuu Kalevalaisten Naisten Liiton teemavuoteen 2016 *Samaa sukua*, jonka puitteissa järjestetään sukukansapäivän seminaari Kansallismuseossa 15.10. aiheesta **Naiskuva meillä ja muualla**. Esitelmien lisäksi seminaarin yhteydessä järjestetään mm. käsityö- ja pukunäytöksiä, joissa on mukana aarteita myös seuran vaatekaapista.

M. A. Castrénin teoksen *Föreläsningar i finsk mytologi* (1853) tieteellisesti kommentoitu tutkimus- ja suomennoshanke valmistuu lokakuussa Kalevalaseuran toimesta. Kirja *Luentoja suomalaisesta mytologiasta* (SKS, Tietolipas 252) julkistetaan Kalevalaseuran ja Kulttuurien museon järjestämässä seminaarissa Kansallismuseossa 3.11.2016.

Näistä ja muista tapahtumista lisätietoa seuraavassa jäsentiedotteessa!

KESÄLUKEMISTA

Kesään liittyy meidän jokaisen mielessä useitakin eri asioita, sellaisia kuin esimerkiksi loma, kesämökki, grillaus tai vaikkapa kärpäset, hyttyset ja kaikenlaiset muut pienet ötökät. Minulle kesään – kuten kaikkiin muihinkin lomiin – liittyvät olennaisena osana kirjat. Valitsen lomalukemiseni huolella ja ajan kanssa. Parin päivän reissullekin täytyy mukaan ottaa vähintään kaksi kirjaa, sillä eihän sitä etukäteen voi ihan tarkkaan tietää, mitä milläkin hetkellä haluaa lukea. Jos lomani kesto pitäisi arvioida lomalukemiseksi valittujen kirjojen määrän mukaan, moni veikkaisi lomani ainakin kaksi kertaa todellista pidemmäksi, vaikka nopea lukija olenkin. Valitettavan usein on kuitenkin käynyt niin, että lukemattomat kirjani ovat kulkeutuneet lomalta takaisin edelleen lukemattomina; aina niitä ei ole edes otettu pois matkalaukusta.

Olen aina pitänyt kirjoista nimenomaan esineinä ja vieroksunut sekä äänikirjoja että e-kirjoja (minkä huomaa myös siitä, että hankin kotiini lisää kirjahyllyjä noin kerran vuodessa). Täksi kesäksi olen asettanut tavoitteekseni opetella lukemaan kirjoja tietokoneen tai älypuhelimien ruudulta. Lukemiseni aioin valita M. A. Castrénin seuran verkkosivuilta, joilta löytyy suomalais-ugrilaisista kielistä suomennettua kaunokirjallisuutta. Tarjolla on mm. **Raija Bartensin** suomentamaa runoutta sekä mordvalaisten eepos *Mastorava*. Lisäksi sivuilta löytyy **Arto Moision** suomentamaa marilaista draamaa sekä **Leena Laulajaisen** ja **Sonja Tšesnokovan** suomentamaa marilaista kirjallisuutta, mutta ne olen lukenut jo aikaisemminkin. Eri tyylejä on siis tarjolla meille vaihtelunhaluisille! Tällä kertaa olen tehnyt valintani etukäteen ja aloitan kesän luku-urakkani seuran uusimmasta verkkojulkaisusta, **Paula Kokkosen** komista suomentamasta V. Timinin romaanista *Tikö, Vähä-Permin poika*. Vietänkin siis tämän kesän seikkaillen ympäri Venäjää ja pitkin poikin komilaisten historiaa.

Hyvää kesää ja antoisia lukuhetkiä!

ELINA AHOLA
varapuheenjohtaja

M. A. Castrénin seuran verkkokirjasto: <http://www.macastren.fi/suomennettua/index.html>

Kuv. Elina Aholan kesäkuva-arkisto.

MITÄ KUULUU BRANGURTILLE JA SEN EUROVIISUMUMMOILLE NYT?

Menestys

Valok. Esa-Jussi Salminen

Vuonna 2012 Brangurtin mummot (venäjäksi Buranovskije Babuški) Udmurtiasta sijoittuivat toiseksi euroviisuissa. Tämä on kaikkien aikojen paras suomalais-ugrilaisella kielellä esitetyn kappaleen sijoitus: niin Lordin voitto 2006 kuin Vironkin voitto 2001 tulivat englanninkielisellä kappaleella.

Yhtye on Brangurtin (ven. Buranovo) kylän yli 40 vuotta sitten alkunsa saanut yhtye, jollaisia perinteisesti on jokaisessa merkittävässä asutuskeskuksessa, eikä ainoastaan udmurttikylissä. Ne esittävät yleensä oman kylän lauluperinteeseen pohjautuvia lauluja tai myös laajemmin tunnettuja perinteisiä udmurttikappaleita. Noin 50 vuotta sitten oli vielä hyvin tavallista, että udmurttikylissä maataloustyökin tehtiin aina laulaen. Udmurtian valtionyliopistossa koko ikänsä udmurttikuojoja ohjannut **Roza Ankudinova** on todennut osuvasti, että udmurtit ovat onnistuneet hyvin säilyttämään musiikkikulttuuriaan, vaikka kielen asema on vaikea.

Miksi juuri Brangurtin udmurttimummot kaikista Venäjän lukemattomista kyläyhtyeistä ovat yltäneet tällaiseen menestykseen? Onnekkaita sattumiakin voi olla, mutta taustalla on myös ennakkoluulotonta ja määrätietoista työtä. Kuten muutkin yhtyeet myös Brangurtin yhtye esiintyi estradeilla. Heidän onnekseen Iževsk on kylästä vain 30 kilometrin päässä, joten sinnekin esiintymismatkat aika ajoin suuntautuivat. Vuodesta 2009 tuli käännteentekevä. Silloin udmurttilainen musiikkimanageri **Pavel Pozdejev** ehdotti, että yhtye ottaisi repertuaariinsa udmurtiksi käännettyjä venäläisiä rock-kappaleita. Pienen empimisen jälkeen mummot lähtivät mukaan. Seuraava konsertti, jossa nämä kappaleet kantaesitettiin udmurtiksi, oli valtava menestys. Menestyksen kannustamana ohjelmistoon otettiin myös klassisia englannista udmurtiksi käännettyjä kappaleita, kuten *Yesterday*, *Hotel California*, *Smoke on the water*. Niistä tuli heti suosittuja ja Brangurtin mummoista suomalais-ugrilaisen maailman legendoja.

Moskovalainen tuottaja myös näki konsertin Iževskissä ja hän lupasi järjestää esiintymismahdollisuuden Moskovassa. Mennessään Moskovaan esiintymään vuonna 2010 mummot

eivät aluksi tienneet esiintyvänsä Venäjän euroviisukarsinnoissa. Tuolloinen kappale hurmasi yleisön ja se saavutti kolmannen sijan. Seurauksena oli entistä laajempi suosio Venäjällä.

Vuoden 2012 karsintavoiton jälkeen suosio nousi taas uusiin sfääreihin. Jo paljon ennen Bakun kilpailua *Party for Everybody* oli kuunnellut yli 5 miljoonaa ihmistä youtubessa. Ulkomaiset toimittajat alkoivat olla tuttu näky Brangurtissa. Keltainen lehdistö esitti normaaleja plagiointisyttöksiä ja myyviä juttuja, siitä, miten yhden mummon mustasukkainen mies ei päästä tätä esiintymään, tai miten toinen katosi Moskovassa koko päiväksi ihastuttuaan afrikkalaiseen katusoittajaan. Brangurtin mummoja on verrattu Lordiin. Joidenkin mielestä kummatkaan eivät sopineet euroviisutyylin, vaan tekivät niistä laulukilpailun sijasta showkilpailun. Epäilemättä samanlaisia protestiäänäniä molemmat keräsivät ihmisiltä, jotka olivat kyllästyneet tyyppillisiin euroviisukappaleisiin.

Udmurttiyhtyeen valintaa edustamaan Venäjää epäiltiin hallinnon propagandatempuksi, mutta yhtye oli ollut mediailmiö ja kansan tasaisesti lisääntyvän suosion kohde jo pitkään. Venäjällä babuška on tietysti monitahoinen käsite ja sketsiohjelmien vakiohahmo on usein mummoa esittävä mies. Mutta Venäjän edustamisen uskominen mummyyhtyeelle osoittaa jotain uutta suhtautumistapaa, ehkä sitä, että on kyllästytty länsimaiseen musiikkitarjontaan ja etsitään jotain omaa, aitoa ja alkuperäistä. Tällöin helpoimmin sitä löytyy perinteistä elämänmuotoa parhaiten säilyttäneiden vähemmistökansojen parista.

Mummot olivat tietysti kaikkein suosituimpia Udmurtiassa, mutta juuri sieltä kuultiin myös kaikkein terävimmän arvostelevia äänensävyjä. Vetoimuksessa yhteiskunnallisen keskustelun käynnistämiseksi esitettiin, että nyt muut kansanmusiikkiyhtyeet ottavat Brangurtin mummoista mallia ja alkavat esittää uudenlaista musiikkia, jossa ei ole enää mitään udmurtilaista. On myös esitetty, että udmurtilaulujen valjastamisella kilpailemaan euroviisuissa ei ole enää mitään tekemistä kulttuurin kanssa, vaan se on lähinnä politiikkaa ja kilpaurheilua.

Etnofuturismi on suomalais-ugrialaisten kansojen kehittämä, Virosta alkanut idea, jossa pienen kansan omaleimaisuus ja tulevaisuus pyritään turvaamaan yhdistämällä kansanperinteeseen uusia taiteellisia muotokokeiluja ja nykyaikaista maailmankulttuuria. Brangurtin mummojen esittämä musiikki sekä esiintyminen euroviisuissa voidaan nähdä tämän aatteen yhtenä saavutuksena.

Musiikkibisneksen raadollisuus

Suosio jatkui euroviisumenestyksen jälkeen ja mummojen keikkailutahti oli hurjaa. Naapurit ja sukulaiset saivat useinkin pitää huolta kotieläimistä. Syksyllä 2014 kaikki muuttui yllättäen. Internetin kautta Brangurtin mummot saivat tietää, että heidän yhtyeensä *Buranovskije Babuški* yhtye (udmurtiksi *Brangurtys' pes'anajjos*) koostuu tästä lähtien nuoremmista "mummoista" Ludorvajin kylästä sekä ammattimaisista taiteilijoista.

Kenties kaikki tapahtui musiikkibisneksen sääntöjen puitteissa, mutta ei kovin tahdikkaasti. Uuden kokoonpanon suunnittelijat korostivat omia käsityksiään, joiden mukaan mummot olisivat emotionaalisesti väsyneitä ja sairaita ja siten kykenemättömiä enää keikkailemaan vaaditulla tahdilla. Tapauksesta nousseen skandaalin aikaisessa television uutispätkässä näkyy selvästi alunperäisen kokoonpanon johtajan **Olga Tuktarevan** ja mummojen paha mieli syrjäyksen johdosta, vaikka he yrittävät olla reippaita ja positiivisia. He olisivat halunneet vielä esiintyä sekä koota rahaa kylänsä kirkkoa varten. Se oli vielä rakennusvaiheessa.

<http://www.myudm.ru/news/2014-09-15/pod-imenem-«buranovskih-babushek»-teper-vystupaet-drugoj-kollektiv-video>

Uusi taiteellinen johtaja selittää tyyliä, että kyse ei ole taiteesta, vaan bisneksestä ja bisneksellä on omat sääntönsä...

Eikö olisi ollut järkevämpää perustaa aivan uusi yhtye uudella nimellä, kun kerran esiintyjätkin ovat uusia? Esiintyjien vaihdos onkin aiheuttanut kuulemma suuressa yleisössä hämmennystä, kun se on odottanut näkevänsä konserteissa tutut mummot. Alkuperäisten mummojen suosio ja esiintymistähtikaan ei tästä lopultakaan hirveästi vähentynyt. Nyt he esiintyvät nimellä *Babuški iz Buranovo* (Mummot Buranovosta).

Brangurt on muutakin kuin euroviisumummot

Iževskissä tämän vuoden toukokuussa järjestetyn Volgan alueen kielten symposiumin kulttuuriohjelman kuului retki Brangurtiin. Olin useita kertoja mennyt läheltä kylää, mutta aina ohi jonnekin muualle. Olin nähnyt mummot aikaisemmin livenä vain Viron sukukansapäivillä 2009.

Meitä odotettiin kylätalossa. Se näytti vastikään remontoidulta. Aulassa mummot olivat vastassa meitä tietysti laulaen. Olga Tuktareva näytti huoneen, jossa oli suuri määrä kaikenlaisia soittimia, joita lapset opettelevat soittamaan. Hyvissä kantimissa on kylän musikaalinen tulevaisuuskin! Saimme myös kokeilla niitä. Perepetšien ja teen jälkeen oli vuorossa konsertti salissa. Mummot esittivät myös kylän tanssin, jossa pyöritään parin kanssa selkä edellä, mikä edellyttää luottamusta tanssikumppaniin. Kylätalon yhteydessä on myös Brangurtin mummojen museo. Siellä ovat näytteillä yhtyeen saavuttamat palkinnot ja kunniakirjat. Ihmiset ovat tuoneet paljon lahjoja museoon, esim. mummoja esittäviä nukkeja. Museosta voi ostaa myös matkamustoja. Niistäkin saadut rahat menevät kirkon tarpeisiin.

Kylän koulussa meitä odotti vuorostaan pikkulasten balalaikkaorkesteri. Koulun opettajakunta antoi vaikutelman työlleen täydellisesti omistautuneista ihmisistä. Esitelmät kertoivat kylästä kaikkea mielenkiintoista. Kylä on tunnettu myös siitä, että siellä eli vuosina 1900-1927 **Grigori Vereštšagin** (1852-1930). Hän oli udmurttilaisen kirjallisuuden alullepanijoita ja ensimmäinen udmurttilainen runoilija. Neuvostoaikana udmurttilaisen kirjallisuuden ja udmurtin kirjakielen katsottiin syntyneen vasta lokakuun vallankumouksen jälkeen. Sitä ennen ilmestynyt kirjallisuus oli myös aihepiiriltään neuvostovallalle täysin sopimatonta. 1800-luvulla varsin suuri osa udmurtiksi ilmestyneestä kirjallisuudesta oli uskonnollista. Myös Vereštšagin käänsi paljon kirjallisuutta udmurtiksi.

Hän julkaisi vuonna 1889 runon *Čagyř, čagyř dydyke...* ("Vaaleansininen kyyhkyneen"), joka on ensimmäinen alkuperäinen udmurtinkielinen kaunokirjallinen teos. Meille sen lauloivat koulun oppilaat. Sen on esittänyt nykyaikaisena versiona myös Silent Woo Goore -yhtye. Vereštšagin toimi kylässä pappina ja opettaja, kunnes 1927 joutui karkotetuksi papin virka-asunnosta, jolloin hän siirtyi elämänsä viimeisiksi vuosiksi Iževskiin poikansa luokse. Vanhat kyläläiset muistavat hänet vielä. Perimätiedon mukaan hän toi kylään ensimmäiset sireenit edellisestä asuinpaikastaan Jelabugan kaupungista.

Kylästä on kotoisin myös tunnettu kuvataiteilija **Zoja Lebedeva**, joka nykyisin asuu osittain Virossa. Hän on tunnettu Brangurtin mummojen musiikin terävänä arvostelijana. Tästä kylästä löytyy siis kriitikkokin omasta takaa!

Koulussa on näyttely valokuvista, jotka esittävät kylää 1900-luvun alussa. Ne on ottanut suomalainen kansatieteilijä **Uuno Taavi Sirelius** tutkimusmatkoillaan. Missään muualla yhtä vanhoja kuvia kylästä ja kyläläisistä ei ole säilynyt. Kuvista on tietysti saatu myöhemmin kopiot Suomesta.

Urakka saatu päätökseen

Lopuksi kävimme katsomassa keikkarahoilla rakennettua kirkkoa. Kylän entinen kirkko oli hieman eri paikassa eikä siitä ole enää mitään jäljellä. Neuvostoaikoina se annettiin muihin kuin uskonnollisiin tarkoituksiin. Myöhemmin vanhasta kirkosta ihmiset hakivat tiiliä omien talojensa rakennusaineiksi. Tällaisten ihmisten karmeista kohtaloista kerrotaan tarinoita. Myös eräässä tienristeyksessä sattuvien onnettomuuksien suurta määrää selitetään sillä, että risteykseen kuulemma laitettiin kuravellikelin aikana kirkon tiiliä. Nyt on suunnitelmissa siunata risteys niin, että kirous poistuisi. Yksi entisen kirkon tiili, viisi kiloa painava möhkäle, on näytteillä museossa. Uusi kirkko on vaikuttava, kaunis ja kodikas. Lokakuussa 2011 aloitettu rakennustyö on valmis. Harvasta musiikkiprojektista jää yhtä pysyviä tuloksia kuin Brangurtin mummojen. Kirkko ei ole ainoa. Vielä viisi vuotta sitten piti Venäjälläkin selittää Moskovassa ihmisille, missä on Udmurtia. Nyt ei tarvitse.

ESA-JUSSI SALMINEN

FM, Udmurtian valtionyliopiston suomen kielen lehtori

Itsepalvelumyyntiä Brangurttiin museossa. Kuv. Esa-Jussi Salminen.

Kyläkoulun oppilaat esittivät ensimmäiseen udmurttirunoon sävelletyn laulun. Kuv. Esa-Jussi Salminen.

AJANKOHTAISTA

Jäänreunan kansat / The Edge of Ice / Народы ледян

Odotettuja uutisia: Elokuussa tulossa Jään reunalla -keikkoja – mukana myös Ruska Ensemble – sekä Tampereella että Helsingissä, esim:

Jarkko Lahti ja Antti Paalanen: Miehemme Hiidellä

pe 19.8 klo 17.30, Café & Restaurant Piritta, Eläintarhantie 12, Helsinki
Vapaa pääsy.

Tuomas Rounakari, Karoliina Kantelinen, Pekko Käppi, Antti Paalanen: Karhunpeijaiskonsertti

to 25.8. Dubrovnik, Eerikinkatu 11, Helsinki
Vapaa pääsy.

Facebook: Jäänreunan kansat / The Edge of Ice / Народы ледян

Tuotantokoordinaattori Hinriikka Lindqvist, jaanreunan.kansat[a]gmail.com

Facebook: Ruska Ensemble

Riho Grünthal: Vepsän kielioppi. Apuneuvoja suomalais-ugrialaisten kielten opintoja varten XVII / Hilfsmittel für das Studium der finnisch-ugrischen Sprachen XVII. Suomalais-Ugrilainen Seura. Sastamala 2015. 347 s. 25 €. ISBN 978-952-5667-73-8.

Vepsä on itäisin itämerensuomalainen kieli, yksi suomen lähisukukielistä. Muihin itämerensuomalaisiin kieliin verrattuna vepsää luonnehtivat useat kielensisäiset muutokset, toisaalta lukuisin tavoin ilmenevä venäjän kielen vaikutus. Vepsää äidinkielenään puhuvien määrä on viimeisen kahdeksankymmenen vuoden aikana pudonnut alle kymmeneen prosenttiin entisestä. Puhujia arvioidaan olevan alle kolme tuhatta. Nykyään kieli on erittäin uhanalainen. Tässä kirjassa esitellään vepsän kielioppi rakenteellisesta ja funktionaalisesta näkökulmasta. Se antaa kokonaiskuvan vepsästä ensisijaisesti puhuttua kieltä edustavan aineiston valossa.

Tiedekirja, Snellmaninkatu 13, Helsinki, (09) 635 177, tiedekirja[a]tsv.fi, www.tiedekirja.fi

Seuran sähköisiltä tiedotuskanavilta saat tietoa ajankohtaisista tapahtumista ja uutisista suomalais-ugrilaisessa maailmassa:

Klikkaa itsesi sivuille, tykkää ja tule ystäväksemme:

Facebook: M. A. Castrénin seura MAC

Liity seuran sähköpostitiedotuslistalle – lähetä sähköpostiosoitteesi osoitteeseen marja.lappalainen[a]castren.inet.fi.

M. A. Castrénin seura

Toiminnanjohtaja Marja Lappalainen
puh. +358 (0)9 135 7820
faksi +358 (0)9 622 2315
marja.lappalainen[a]castren.inet.fi

Postiosoite: PL 242, 00171 Helsinki
Käyntiosoite: Mariankatu 7 A, 5. krs,
00170 Helsinki

Päivystys keskiviikkoisin klo 9.00–13.00

<http://www.macastren.fi>

<http://www.ugri.net>

FB: M. A. Castrénin seura MAC

M. A. Castrénin seura on perustettu Helsingissä vuonna 1990. Se pyrkii ylläpitämään ja kehittämään yhteyksiä Venäjällä asuviin uralilaisia kieliä puhuviin kansoihin. Seuran jäseneksi voi liittyä ilmoittamalla yhteystietonsa toimistoon puhelimitse, sähköpostitse tai kotisivujen kautta. Jäsenmaksut ovat vuosijäseniltä 20 €, opiskelijajäseniltä 10 €, ainais- ja yhteisöjäseniltä 200 € ja ainaisyhteisöjäseniltä 1000 €.

Hallituksen jäseniä ovat toiminnanjohtaja Anne Helttunen (pj., Äidinkielen opettajain liitto), kääntäjäkoordinaattori Merja Aho (FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus), tohtorikoulutettava Elina Ahola (vpj., Turun yliopisto), neuvotteleva virkamies Henna Haapala (ympäristöministeriö), MuT Maari Kallberg, kirjailija Riina Katajavuori, arkeologi Mika Lavento (Helsingin yliopisto), toimittaja Kirsikka Moring ja FT Merja Salo (Helsingin yliopisto).